וְאִם בָּא לַחֲתוֹךְ ולהפריד בין הכרכים, חוֹתֵךְ.
שואלת הגמרא: מַאי קָאָמַר, הרי הכל מודים שעדיף לכתוב כל כרך בפני עצמו. ומיישבת: הָכִי קָאָמַר, טעם הדבר שאם סיים לכתוב כרך אחד למטה בתחתית העמוד, מתחיל את הכרך שלאחריו מלמעלה בראש העמוד ואינו מניח שורות חלקות, משום שֶׁאִם בָּא לַחֲתוֹךְ בין הכרכים חוֹתֵךְ, ולפיכך אין לו להשאיר ריווח בתחילת עמוד, שהרי אם לאחר זמן יפריד הכרכים זה מזה יהא ריווח מיותר בראש הכרך, וגנאי הוא לעמוד זה שמשונה משאר עמודים.
הגמרא מקשה סתירה לדברי הברייתא: שנינו בברייתא, שאדם הכותב בספר תורה נביאים וכתובים, צריך להניח קלף חלק בתחילת הספר שיהא בו שיעור כדי לגוללו סביב עמוד העץ, ובסופו צריך להניח קלף חלק שיהא בו בכדי להקיף את כל הספר. וּרְמִינְהִי – ולכאורה יש להקשות על דין זה מברייתא אחרת, שבה שנינו ששיעור הקלף החלק שיש להניח בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר וּבְסוֹפוֹ, הוא שיהא בו כְּדֵי לָגוֹל – לגלול. מבררת הגמרא: כְּדֵי לָגוֹל מַאי – מה הוא הדבר שיש לגלול את הקלף מסביבו, אִי כְּדֵי לָגוֹל עָמוּד – אם כוונת הברייתא שיש להניח בין בתחילה ובין בסוף קלף בכדי לגלול סביב עמודי העץ של הספר, אם כן קַשְׁיָא חֻקָּה – הרי זה סותר למבואר בברייתא הקודמת שבסוף הספר יש להניח קלף שיהא בו בכדי להקיף את כל הספר, וְאִי כְּדֵי לָגוֹל חֻקָּה – ואם כוונת הברייתא שיש להניח בין בתחילה ובין בסוף קלף שיהא בו בכדי להקיף את כל הספר, אם כן קַשְׁיָא עָמוּד – הרי זה סותר למבואר בברייתא הקודמת, שדי להניח בתחילת הספר קלף בכדי לגלול סביב עמוד העץ, ואין צריך שיהא בו בכדי להקיף את כל הספר.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, לְצַדְדִין קָתָנֵי. כלומר, אין כוונת הברייתא ליתן שיעור שוה לקלף החלק שבתחילת הספר ושבסופו, אלא יש לחלק הדין לשני צדדים. שבתחילת הספר יש להניח שיעור כדי לגלול סביב עמוד העץ, ואילו בסופו יש להניח שיעור כדי לגלול ולהקיף את כל הספר. תירוץ נוסף: רַב אַשִׁי אָמַר, אין להקשות סתירה בין הברייתות, מאחר שאינן עוסקות בענין אחד. הברייתא הראשונה עוסקת בספר שנכתבו בו תורה נביאים וכתובים, וספר כזה לסופו הוא נגלל, ואין לו עמוד עץ כי אם בתחילתו, ולפיכך יש להניח קלף בכדי לגלול סביב העמוד, ובסופו שאין עמוד יש להניח קלף בכדי להקיף את כל הספר. וּבֵי תַּנְיָא הַהִיא – אבל ברייתא זו עוסקת בְּסֵפֶר תּוֹרָה, שיש לו שני עמודים, ולפיכך די להניח בין בתחילתו ובין בסופו קלף בכדי לגלול סביב העמודים. ומביא רב אשי ראיה לחילוק זה מברייתא: כְּדַתַנְיָא, שֶׁכָּל הַסְּפָרִים של כתבי הקודש הרי הם נְגִלָּלִים מִתְּחִלָּתָן לְסוֹפָן – בכל פעם שמסיימים את הקריאה בהם יש לגוללם לסוף הכרך, ונמצא שאין להם אלא עמוד אחד בתחילתן, וְסֵפֶר תּוֹרָה נִגְלָל לְאֶמְצָעִיתוֹ – כאשר מסיימים לקרוא בו מניחים אותו במקום שבו סיימו את הקריאה, אף שהוא באמצע הספר, וְעוֹשֶׂה לוֹ עָמוּד אֵילָךְ וְאֵילָךְ – ולפיכך יש לו שני עמודים משני הצדדים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק, כָּךְ הָיוּ כּוֹתְבֵי סְפָרִים [–ספרי תורה] שֶׁפֵּירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין לִסְפָרֵיהֶם, שהיו עושים עמודים משני הצדדים וגוללים לאמצע.
הגמרא מביאה בריייתא העוסקת בהלכות ספר תורה: תָּנוּ רַבָּנָן אֵין עוֹשִׂין סֵפֶר תּוֹרָה לֹא באופן שיהא אָרְכּוֹ יוֹתֵר עַל הֻקְּיפּוֹ, וְלֹא באופן שיהא הֻקְּיפּוֹ יוֹתֵר עַל אָרְכּוֹ, אלא יש לעצמם את גודל הכתב כפי עובי הקלף, כדי שכאשר יושלם הספר יהא שיעור אורכו כשיעור חוט המקיף את עוביו. שֶׁאָלוּ תלמידיו אֶת רַבִּי, שִׁיעוּר אורכו של סֵפֶר תּוֹרָה בְּכַמָּה, דהיינו, באיזה אורך יש לעשות את ספר התורה כדי שיתאים להיקפו, כשכותב בו בכתב בינוני. אָמַר לָהֶן רבי, שיעור אורכו של ספר תורה הנכתב בְּגִוויל [–עור שלא נחלק לשנים ברוחבו, ועבה הוא] הוא שִׁשָּׁה טפחים, מאחר שכן הוא שיעור היקיפו בכתיבה בינונית, אך לגבי ספר תורה הנכתב בְּקֻלְף דק, בְּכַמָּה – באיזה אורך יש לעשותו שיהא מתאים עם היקפו, אֵינִי יוֹדֵעַ.

הגמרא מביאה שתי מעשיות בענין אורכו של ספר תורה כהיקפו: רַב הוּנָא בָּתַב שְׁבָעִין סִפְרֵי דְּאוֹרַיְיתָא – שבעים ספרי תורה, וְלֹא אִיתְרְמֵי לֵיהּ אֶלָּא חַד – ולא הזדמן לו מתוכם ספר שיהא אורכו כהיקפו, אלא אחד בלבד.
רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב בָּתַב חַד אַמַּשְׁכֵּיהּ דְּעִינְגְּלֵי – כתב ספר תורה אחד על עורות עגלים, וְאִיתְרְמֵי לֵיהּ – ונזדמן לו בו שיהא אורכו כהיקפו. יָהֲבוּ בֵּיהּ רַבָּנָן עֵינֵיהוּ וְנָח נַפְשֵׁיהּ – נתנו בו חכמים עיניהם ונפטר.
הגמרא מביאה שתי מעשיות שנראים דרך גוזמא: אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַב הַמְנוּנָא, כְּתַב רַבִּי אַמֵּי אַרְבַּע מֵאָה סִפְרֵי תּוֹרָה. אָמַר לְהוּ, דֵּילְמָא תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה כָּתֹב – שמא כתב בארבע מאות ספרי תורה את הפסוק (דברים לג ד) 'תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב', שפסוק זה נקרא בשם 'תורה', שהרי אין אדם יכול להסמיך לכתוב בימי חייו ארבע מאות ספרי תורה שלימים. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב זֵירָא, נְטַע רַבִּי נַאי אַרְבַּע מֵאָה כַּרְמֵי [–כרמים]. אָמַר לֵיהּ רבי זירא, דֵּילְמָא שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצֵא וָנֶבֶל – שמא נטע בארבע מאות כרמים חמש נטיעות, שתים עומדות כנגד שתים ואחת מאחריהן, ובאופן כזה יש לנטיעות אלו דין כרם, שהרי אין אדם יכול ליטע בימי חייו ארבע מאות כרמים גדולים.
הגמרא מקשה על דברי רבי הסובר שאורכו והיקפו של ספר תורה הוא ששה טפחים: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא מחלוקת תנאים מה היו מידותיו של ארון הברית שבמשכן, ומה היה מונח בו, וכיצד היה סדר ההנחה. דעת רבי מאיר היא, שהָאָרוֹן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה במשכן, שהיה אַמָּתַיִם [–שתי אמות] וָחֵצִי אָרְכּוֹ, וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ, וְאַמָּה וָחֵצִי קוֹמָתוֹ [–גובהו], כל מידות אלו הם בְּאַמָּה בַּת שֵׁשׁ טְפָחִים, דהיינו, שכל אמה היא ששה טפחים, נמצא אורכו של הארון חמשה עשר טפחים, ורוחבו וקומתו תשעה טפחים.
ומבאר התנא את סדר הנחת הדברים בתוך הארון: וְהַלּוּחוֹת שהיו מונחות בארון, היה אָרְכָּן שִׁשָּׁה טפחים, וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה טפחים, וְעָבְיָין שֶׁלְּשָׁה טפחים, והיו מוּנָּחוֹת באופן שהיה רוחבן כְּנֶגֶד אָרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן. כַּמָּה שני הלוחות אוֹכְלוֹת [–תופסות] בְּאורכו של הָאָרוֹן, שְׁנַיִם עֶשֶׂר טְפָחִים. נִשְׁתַּיְּירוּ שָׁם באורכו של הארון שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. הוּצְּאָ מֵהֶן טֶפַח לכותלי הארון, חֲצִי לְכוֹתֶל זֶה וְחֲצִי לְכוֹתֶל זֶה, נִשְׁתַּיְּירוּ שָׁם באורכו של הארון שְׁנֵי טְפָחִים, שֶׁהֵן היה סֵפֶר תּוֹרָה מוּנָּח. ומנין שהיה ס"ת מונח בארון, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' ח ט) 'אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה' [וגו']. מַאי אֵין בָּאָרוֹן רַק – מדוע הוצרך הכתוב לכפול הדברים ולומר 'אין בארון רק', הרי זה מְיוּתָּר אַחַר מְיוּתָּר, שתיבת 'אין' ותיבת 'רק' שתיהן למעט הן באות, וְכלל הוא בידינו שאֵין מְיוּתָּר אַחַר מְיוּתָּר בא אֶלָּא כדי לְרַבּוֹת, ואף כאן כוונת הכתוב לרבות סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁמּוּנָּח אף הוא בָּאָרוֹן.
פִּירְנַסְתָּ אָרוֹן לְאָרְכּוֹ – ביארת עד עתה את חשבון אורכו של הארון, עתה צֵא וּפַרְנֵס אָרוֹן לְרָחְבּוֹ – צא וחשב את רחבו של הארון. כַּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת [–תופסות] בְּרוחבו של הָאָרוֹן שֶׁשָּׁה טְפָחִים, נִשְׁתַּיְּירוּ שָׁם ברוחבו של הארון שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, הוּצְּאָ מֵהֶן טֶפַח לצורך כותלי הארון, חֲצִי לְכוֹתֶל זֶה וְחֲצִי לְכוֹתֶל זֶה, נִשְׁתַּיְּירוּ שָׁם ברוחבו של הארון שְׁנֵי טְפָחִים ריקים שאין מונח בהם מאומה, והצורך בזה הוא כדי שֶׁלֹּא יִהָא סֵפֶר התּוֹרָה נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּשֶׁהוּא דָּחוּק, שאם לא היה ריווח משני צידי אורכו של ספר התורה, לא היה ניתן להכניסו ולהוציאו אלא בדוחק, אבל עתה ניתן להכניס יד מכל צד ולהכניס ולהוציא את ספר התורה בריווח. כל זה דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, הסובר שכל המידות בבית המקדש היו באמה של ששה טפחים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כל מידות כלי המקדש ובכללם הארון היו בְּאַמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טְפָחִים, ונמצא שהארון אורכו שנים עשר ומחצה טפחים, ורוחבו וגובהו שבעה וחצי טפחים.
ועתה הוא מבאר את סדר וחשבון הנחת הדברים בארון: וְהַלּוּחוֹת אָרְכָּן שִׁשָּׁה טפחים וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה טפחים וְעָבְיָין שְׁלֹשָׁה טפחים, והיו מוּנָּחוֹת כשרוחבן בְּאורכו שֶׁל אָרוֹן. כַּמָּה שני הלוחות אוֹכְלוֹת [–תופסות] בְּאורכו של הָאָרוֹן, שְׁנֵים עָשָׂר טְפָחִים. נִשְׁתַּיֵּיר שָׁם

המשך בעמוד ס

באורכו של הארון חֲצִי טֶפַח [שהוא שתי אצבעות] לצורך כותלי הארון, אֶצְבַּע לְכוֹתֶל זֶה וְאֶצְבַּע לְכוֹתֶל זֶה.

פִּרְנַסְתָּ אָרוֹן לְאָרְכּוֹ – ביארת חשבון הלל הארון לאורכו, צֵא וּפַרְנֵם אָרוֹן לָרָחְבּוֹ. כַּמָּה הלוחות אוֹגְדוֹת [–תופסות] בְּרוחב הָאָרוֹן, שִׁשָּׁה טְפָחִים, נִשְׁתַּיֵּיר שָׁם ברוחבו של הארון טֶפַח וּמֶחְצָה. הוֹצֵא מֵהֶן חֲצִי טֶפַח לצורך כותלי הארון, אֶצְבַּע וּמֶחְצָה לְכוֹתֶל זֶה וְאֶצְבַּע וּמֶחְצָה לְכוֹתֶל זֶה, נִשְׁתַּיֵּיר שָׁם ברוחב הארון טֶפַח אחד, שֶׁכּוֹ היו עֲמוּדֵי של כסף עוֹמְדִין. ומנין שהיו שם עמודים, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ג ט־י) 'אַפְרִיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן, עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף, רִפִּידָתוֹ זָהָב, מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן, תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה' וגו'.

וְאַרְגָּז שֶׁשִּׁינְּרוּ [–ששלחו] בּוֹ הַפְּלִשְׁתִּים דּוֹרוֹן [–מתנה] לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כאשר השיבו את הארון שנשבה במלחמה, הֵיכָן מוּנָּח מִצִּדּוֹ של הארון, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א׳ ו ח) 'וְאֶת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֲשֵׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם תְּשִׂימוּ בְּאַרְגַּז מִצִּדּוֹ, וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ', וְעָלָיו – על הארגז, היה סֵפֶר הַתּוֹרָה מוּנָּח, ונמצא, שלא היה ספר התורה מונח בתוך הארון אלא מבחוץ. ומנין שכך הוא, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לא כו) 'לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה'', ויש ללמוד מכאן שספר התורה מִצַּד הארון הוּא מוּנָּח וְלֹא בְּתוֹכוֹ. וְאִם כֵּן, בְּמָה אֲנִי מְקַיֵּים את דברי הכתוב 'אֵין בָּאָרוֹן רַק', שהם מיעוט אחר מיעוט, לְרַבּוֹת

את שִׁבְרֵי הַלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁהָיוּ מוּנָּחִים אַף הֵם בָּאָרוֹן, מִתַּחַת
ללוחות השניות. זו היא שיטת רבי יהודה.
ועתה שבה הגמרא לבאר ביצד יש להקשות מן הברייתא על דברי
רבי: וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – ואם תעלה על דעתך לומר שֵׁסֵפֶר תּוֹרָה
הֻקְּפוּ שִׁשָּׁה טְפָחִים, מִכְּדֵי – הרי כלל הוא בידינו, שְׁכָל דבר עגול
שֶׁיֵּשׁ בְּהֶקֵּפוֹ שִׁלְשָׁה טְפָחִים, יֵשׁ בּוֹ רוֹחַב טֶפַח, ונמצא, שספר תורה
שהקיפו ששה טפחים רוחבו שני טפחים, ושיעור זה הוא כאשר
הספר נגלל לתחילתו או לסופו ואין בו אלא עמוד אחד, וְכֵיוָן
דְּסֵפֶר תּוֹרָה לְאֶמְצָעִיתוֹ הוּא נִגְלָל ונעשה שני עמודים, אם כן נָפְשׁ
לֵיהּ מֵהֲרֵי טְפָחָא – נעשה רוחבו יותר משני טפחים, שהרי יש רְוָוחָא
דְּבֵינֵי בֵּינֵי – קצת ריווח בין שני העמודים, ואם כן בְּהֲרֵי פּוֹשְׁכֵי הֵיכִי
יָתֵיב – כיצד ניתן היה להניח את ספר התורה במקום שרוחבו שני
טפחים בלבד.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, סֵפֶר התורה שבו היו
קוראים בָּעֲזָרָה, לא היה כשאר ספרי תורה שיש להם שני עמודים,
אלא לְתַחְלָתוֹ הוּא נִגְלָל – היה לו עמוד אחד בלבד בתחילתו,
ועליו נגלל מתחילתו לסופו, ולפיכך אין רוחבו אלא שני טפחים
וניתן להושיבו בארון.
שבה הגמרא ומקשה: וַאֲפַתִּי – ועדיין יש להקשות, הֲרֵי בְּהֲרֵי הֵיכִי
יָתֵיב – כיצד ניתן להושיב ספר תורה שרוחבו שני טפחים במקום
שיש בו שני טפחים בלבד, הרי מאחר והמקום דחוק לא ניתן
להכניסו ולהוציאו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, דְּכָרִיךְ בֵּיהּ
פּוּרְתָּא – לא היו גוללים את הספר כולו כאחד, אלא היו מניחים
מקצת וגוללים אותו לכרך קטן בפני עצמו, וְכַרְכֵיהּ לְעֵיל – ואותו
כרך היו מניחים מעל ספר התורה, ועל ידי כך היה רוחבו של
הספר פחות משני טפחים, ואפשר היה להושיבו בריווח בתוך
הארון.
עתה מבררת הגמרא כמה עניינים לשיטת רבי מאיר ורבי יהודה:
וְלִרְבִּי יְהוּדָה, מִקַּמֵּי דְּלֵיתֵי אַרְנָז – קודם שהביאו הפלשתים את
הארגז, סֵפֶר תּוֹרָה הֵיכִי הֲוָה יָתֵיב – היכן היה מונח ספר התורה.
ומבארת: דַּפָּא הֲוָה נָפֵיק מִינֵּיהּ – קרש היה יוצא מן הארון, וְיָתֵיב
עֲלֵיהּ סֵפֶר תּוֹרָה – והיה ספר התורה מונח עליו.
עוד מבררת הגמרא: וְלִרְבִּי מֵאִיר, הַאי מִצַּד אֲרוֹן מַאי עָבִיד לֵיהּ –
כיצד יפרש את דברי הכתוב (דברים לא כו) 'לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה
הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן' וגו', הרי לשיטתו היה ספר התורה
מונח בתוך הארון ולא מצידו. מבארת הגמרא: הַהוּא מִינְּעֵי לֵיהּ –
תיבת 'מצד' הוצרכה לפי שיטתו, כדי ללמד דְּמַתְנַח לֵיהּ מִצַּד –
שיש להניח את ספר התורה בצד סמוך לבותלי הארון, וְלֹא מַתְנַח
בֵּינֵי לוּחֵי – ואין להניחו בין שני הלוחות באמצע הארון, אך אין
הכוונה בזה שיניחו בצד הארון מבחוץ, אלא וּלְעוֹלָם מֵבַּנְיֵהּ מִן הַצַּד
– מניחו בצידי הארון מבפנים.
עוד מבררת הגמרא: וְלִרְבִּי מֵאִיר, עֲמוּדִים הֵיכָא הֲווּ קָיְימִי – היכן
היו מונחים עמודי הכסף, שהרי לא נותר להם מקום בתוך הארון.
מבארת הגמרא: מְבַּרַאי – מחוץ לארון היו מונחים.
עוד מבררת הגמרא: וְלִרְבִּי מֵאִיר, שִׁבְרֵי לוּחוֹת דְּמוּנָּחִין בָּאָרוֹן מָנָא
לֵיהּ – מנין לו לרבי מאיר שאף שברי הלוחות היו מונחים בתוך
הארון, הרי לשיטתו למדים אנו מן התיבות 'אין בארון רק' לרבות
את ספר התורה שהיה מונח בארון. מבארת הגמרא: נָפְקָא לֵיהּ
מְדְּרַב הוּנָא – לומד הוא זאת מן הדרשה שאמר רב הונא, דְּאָמַר
רַב הוּנָא, מַאי דִּכְתִיב – מה היא כוונת הכתוב העוסק בארון (שמואל
ב' ו' ב) 'אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם שֵׁם ה' צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו', כלומר,
מדוע נכפלה תיבת 'שם' בדברי הכתוב, מְלַמֵּד שֶׁלּוּחוֹת השניות
וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת הראשונות מוּנָּחִים שניהם בָּאָרוֹן.
שואלת הגמרא: וְאִידָךְ – רבי יהודה שנחלק על רבי מאיר, וסובר
שיש לרבות את שברי הלוחות מן התיבות 'אין בארון רק', כיצד
יפרש את כפל התיבות 'שם שם'. ומיישבת: הַהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי
יוֹחָנָן – תיבות אלו הוצרכו לדרשתו של רבי יוחנן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, מְלַמֵּד שֶׁהַשֵּׁם המפורש, וְכָל כִּינּוּיָו היו
כתובים ומוּנָּחִין בָּאָרוֹן.
שבה הגמרא ושואלת: וְאִידָךְ נַמִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהָכִי – הרי גם לדברי
רבי מאיר הוצרכו תיבות אלו לדרשה זו, ואם כן עדיין יש
להקשות מנין לו ששברי הלוחות היו מונחים בארון. מיישבת
הגמרא: אֵין הָכִי נַמִּי – אכן כך הדבר, שאף הוא דורש מן המקרא
לרבות את השם וכל בינוייו שהיו מונחים בארון, אֶלָּא שִׁבְרֵי לוּחוֹת
דְּמוּנָּחִין בָּאָרוֹן מָנָא לֵיהּ – מנין לו ששברי הלוחות היו מונחים
בארון, נָפְקָא לֵיהּ מֵהָתָם – מן הברייתא ששנה רַב יוֹסֵף, דְּתָנֵי רַב
יוֹסֵף ברייתא הדורשת את סמיכות התיבות 'הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר
שִׁבַּרְתָּ' לתיבות 'וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן', שענין זה מְלַמֵּד על כך שֶׁהַלּוּחוֹת
וְאַף שִׁבְרֵי הלוחות מוּנָּחִין היו בָּאָרוֹן.
שבה הגמרא ושואלת: וְאִידָךְ – רבי יהודה, מה דורש הוא מתיבות
אלו, הרי לשיטתו יש ללמוד ששברי הלוחות מונחים בארון מן
התיבות 'אין בארון רק'. מיישבת הגמרא: הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרֵישׁ
לָקִישׁ – תיבות אלו הוצרכו לשיטתו כדי לדרוש כדברי ריש לקיש,
דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, שמתיבות 'אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ' יש לדרוש, שֶׁאָמַר לוֹ
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, יישר כֹּחְךָ על שֶׁשִּׁבַּרְתָּ את הלוחות.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את סדרם של ספרי הנביאים:
תָּנוּ רַבָּנָן, סִדְרָן שֶׁל שמונת ספרי הַנְּבִיאִים כך הוא, יְהוֹשֻׁעַ וְשׁוֹפְטִים,
שְׁמוּאֵל וּמְלָכִים, יִרְמְיָה וְיחֶזְקֵאל, יְשַׁעְיָה וּשְׁנֵים עָשָׂר [–תרי עשר].
שואלת הגמרא: מִכְּדֵי הוֹשֻׁעַ קָדֵים – הרי הושע קדם לישעיה, ומנין
יש ללמוד זאת, דִּכְתִיב (הושע א ב) 'תְּחִלַּת דִּבֶּר ה' בְּהוֹשֵׁעַ', ומשמע
מדברי הכתוב שהושע היה ראשון הנביאים שעמו דבר הקב"ה
תחילה, ויש להקשות על כך, וְכִי עִם הוֹשֵׁעַ דִּבֶּר הקב"ה תְּחִלָּה לבד
הנביאים, וַהֲלֹא מִמֹּשֶׁה רבינו וְעַד הוֹשֵׁעַ כַּמָּה וכמה נְבִיאִים הָיוּ,
וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בביאור הענין, שכוונת הכתוב שֶׁהושע הָיָה תְּחִלָּה
[–ראשון] לְאַרְבָּעָה נְבִיאִים שֶׁנִּתְנַבְּאוּ בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק [–באותו הזמן],
וְאֵלּוּ הֵן ארבעת הנביאים שנתנבאו באותו הזמן, הוֹשֵׁעַ וְיֹשַׁעְיָה,
עָמוֹס וּמִיכָה. ומבואר אם כן שהושע קדם לישעיה, וְלִיקַּדְּמֵיהּ
לְהוֹשֵׁעַ בְּרֵישָׁא – ואם כן היה מן הראוי להקדים את ספרו של
הושע לספרו של ישעיה.
מיישבת הגמרא: כֵּיוָן דִּכְתִיב נְבוּאָתֵיהּ נַבִּי חַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי –
מאחר שנבואתו של הושע נכתבה בספר תרי עשר יחד עם
נבואותיהם של חגי זכריה ומלאכי, וְחַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי בְּסוֹף ימי
הַנְּבִיאִים הֲווּ, חָשְׁשׁ לֵיהּ בַּהֲדֵיהוּ – לפיכך נתאחר ספרו ונכתב עם
ספריהם. שבה הגמרא ושואלת: אם כן מדוע צורף ספרו
לספריהם, וְלִיכְתְּבֵיהּ לְחוּדֵיהּ וְלִיקַּדְּמֵיהּ – היה צריך לכותבו בספר
בפני עצמו ואז אפשר היה להקדימו לישעיה. משיבה הגמרא:
אַיְידֵי דְּזוּטַר מִירְכַּם – מאחר שספר קטן הוא, אם היה נכתב בפני
עצמו היה נאבד, ועל כן הוצרכו לצרף את ספרו יחד עם ספריהם
של שאר הנביאים שבספר תרי עשר.
עוד שואלת הגמרא: מִכְּדֵי יְשַׁעְיָה קָדֵים מִירְמְיָה וְיחֶזְקֵאל – הרי
ישעיה קדם לירמיה ויחזקאל, ואם כן לִיקַּדְּמֵיהּ לִישַׁעְיָה בְּרֵישָׁא –
היה צריך להקדים את ספרו לספריהם. משיבה הגמרא: כֵּיוָן
דִּמְלָכִים סוֹפֵיהּ חוּרְבָּנָא – מאחר שבסוף ספר מלכים מתואר חורבן
בית המקדש, וְיִרְמְיָה כּוּלֵיהּ חוּרְבָּנָא – וספר ירמיה עוסק כולו
בענייני החורבן, וְיחֶזְקֵאל רֵישֵׁיהּ חוּרְבָּנָא וְסֵיפֵיהּ נֶחָמְתָא – וספר
יחזקאל תחילתו עוסק בענייני החורבן וסופו בענייני נחמה, וְיֹשַׁעְיָה
כּוּלֵיהּ נֶחָמְתָא – וספר ישעיה עוסק כולו בענייני נחמה, לפיכך
סָמְכִינַן חוּרְבָּנָא לְחוּרְבָּנָא וְנֶחָמְתָא לְנֶחָמְתָא – סומכים אנו חורבן
לחורבן ונחמה לנחמה, ועל כן כך הוא הסדר, מלכים, ירמיה,
יחזקאל, ישעיה.
עתה מפרשת הברייתא את סדרם של ספרי הכתובים: סִידְרָן שֶׁל
כְּתוּבִים כך הוא, רוּת וְסֵפֶר תְּהִלִּים, וְאִיּוֹב וּמְשָׁלֵי, קֹהֶלֶת שִׁיר
הַשִּׁירִים וְקִינוֹת, דָּנִיֵּאל וּמְגִלַּת אֶסְתֵּר, עֶזְרָא וְדִבְרֵי הַיָּמִים.
שואלת הגמרא: וְלַמָּאן דְּאָמַר (להלן טו.) שֶׁאִיּוֹב בִּימֵי מֹשֶׁה הָיָה,
לִיקַּדְּמֵיהּ לְאִיּוֹב בְּרֵישָׁא – היה מן הדין להקדים את ספרו לכל ספרי
הכתובים. מיישבת הגמרא: אַתְחוּלֵי בְּפוּרְעָנוּתָא לֹא מַתְחִלִינַן – אין
אנו חפצים לפתוח את ספרי הכתובים בספר שיש בו פורענות,
ובספרו של איוב מתוארת כל הפורענות שבאה עליו. שבה

המשך בעמוד רסא

הגמרא ושואלת: **רוּת נַמִּי פּוּרְעָנוּת הֲיָא** – הרי גם במגילת רות מתוארת הפורענות שבאה על עם ישראל באותה העת, ובפרט על משפחת אלימלך ונעמי. מיישבת הגמרא: הפורענות המתוארת במגילת רות היא **פּוּרְעָנוּת דְּאִית לֵיהּ אַחֲרִית** – שיש לה אחרית טובה, שיצא משם דוד. **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רוּת, עַל שֵׁם שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה דָּוִד שֶׁרִיוָּהוּ** [–לשון שובע] **לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשִׁירוֹת וְתוּשְׁבָּחוֹת**, ולפיכך ניתן לפתוח בה את ספרי הכתובים.

עתה מפרשת הברייתא מי כתב את ספרי הנביאים והכתובים: **וּמִי כָּתָבָן, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ כָּתַב אֶת סִפְרוֹ**, דהיינו את חמשה חומשי תורה, **וְאֶת פָּרָשַׁת בִּלְעָם** – נבואתו של בלעם ומשליו שנכתבו בתורה, אף שאינם מצורכי התורה וסדר מעשיה, **וְכֵן כָּתַב אֶת סֵפֶר אִיּוֹב. יְהוֹשֻׁעַ כָּתַב אֶת סִפְרוֹ, וְאֶת שְׁמוֹנָה הַפְּסוּקִים** האחרונים **שֶׁבַּתּוֹרָה**, שבהם מתוארת מיתתו וקבורתו של משה רבינו. **שְׁמוּאֵל כָּתַב** את **סִפְרוֹ**, ואת ספר **שׁוֹפְטִים** ואת מגילת **רוּת. דָּוִד** המלך **כָּתַב** את **סֵפֶר תְּהִלִּים עַל יְדֵי עֲשָׂרָה זְקֵנִים**, כלומר, שכתב בו גם דברים שאמרו עשרה זקנים, ואלו הן, **עַל יְדֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן, עַל יְדֵי מַלְכִּי צֶדֶק** מלך שלם, **וְעַל יְדֵי אַבְרָהָם** אבינו, **וְעַל יְדֵי מֹשֶׁה** רבינו, **וְעַל יְדֵי הֵימָן** האזרחי, **וְעַל יְדֵי יְדוּתוּן, וְעַל יְדֵי אָסָף,**